

קטן שהגדין

בערב פסח

שחל בשבת

תענית אסתר שחל בשבת

ערב פסח שחל בשבת

תענית בכורות / תענית אסתר / שינוי מהות או שינוי טכני / סכך פסול

לע"נ זאב ארז' ע"ה בן יבלחט"א שניאור זלמן גליק

בנוגע לערב פסח שחל בשבת ישנו שאלה: בערב פסח יש חיוב להתענות, וכשחל בשבת נדחה ליום ה' שלפניו.¹ השאלה היא מהו ההלכה בנוגע לקטן שהגדיל בערב פסח בקביעות כזו? הרי אינו יכול לצאת ידי חיובו להתענות ביום ה', שאינו בר חיובא. ובשבת אסור להתענות! והיוצא מזה הוא שבשבת יש לו חיוב ואינו יכול ליפטר ממנו. להבין זה צריך להקדים תחילה ביאור בכללות ענין תענית מוקדם, שיש להסבירה בב' אופנים: א' שהחיוב עובר ליום ה', וב' שהחיוב במקומה עומדת, רק שיכול לצאת ביום ה'.

(ויש לומר ששתי סברות אלו הם ע"ד ב' הסברות בנוגע לנסרים שהם רחבים ד' טפחים מצד א' - שזה פסול לסכך - ומצדיהם הם פחות מג': מאן דאמר א' סובר שאם הפכם הם כשרים, ומאן דאמר ב' סובר שהם עדיין פסולים, כי "נעשו כשפודין של מתכת." וי"ל דסברת המחלוקת היא האם אומרים שע"י הפסול של ד' טפחים הרי זה משנה את כל מציאותו של הנסרים או לא. ועד"ז י"ל כאן, שהשתי אופנים בדחיית התענית תלויים בשתי סברות אלו, היינו שתלוי האם ע"י הדחי' נעשה יום ה' בגדר של תענית.)

נפק"מ בין שני האופנים הוא: מי ששכח להתענות ביום ה', האם הוא חייב להתענות בערב שבת. אם לומדים שהחיוב עבר ליום ה', לא יתענה בע"ש כי החיוב כבר עברה, ועכשיו זה רק תשלומין, ובדרך כלל אין מתענים בע"ש "מפני כבוד שבת" ולא מסתבר שיתענה. (שהרי י"א² שבקביעות כזה אין מתענים כלל, ובפרט שכבר עבר החיוב.) אבל אם לומדים שהחיוב במקומה עומדת ביום השבת, ויצום בע"ש.

ביש להביא רא' לב' הצדדים: לצד שהחיוב הוא עדיין בשבת, יש להביא ממה שכתוב ברמ"א בנוגע לתענית אסתר בשנה שפורים חל בשבת, שאז מתענים ביום ה':³ אם יש ברית שזמנה היא ביום ה', עושים הברית עם סעודת מצוה ומתענים למחרת. היינו שחיוב התענית הוא עדיין בשבת, ולא הועבר לגמרי לחמישי, ולכן אפשר לצום בע"ש.

1 רמ"א סימן ת"ע סעיף ב'
2 שולחן ערוך שם
3 סימן תרפ"ו סעיף ב'

יש להביא רא"י לאיך גיסא מתענית בכורות: המנהג הוא שהבכורים משתתפים בסיום מסכת ואוכלים סעודת מצוה ונפטרים מהתענית. ובשנה שהתענית הוא בשבת עושים הסיום ביום ה'. ואם היינו אומרים שהחיוב נשאר בשבת, הנה הסיום דיום ה' לא יעזור להחיוב דשבת, כי זה רק פוטר אותו מלהתענות ביום ה', ובמילא היינו צריכים לעשות עוד סיום בשבת! ולא מצינו בשום מקום שנוהגים כך. מכאן מוכח שהתענית הועבר ליום ה'.

(ואין להקשות מהמובא לעיל בנוגע לתענית אסתר, כי בהרבה מקומות מצינו שתקנת חכמים אינו שוה בכל מקום. ובפרט שכאן יש לומר שיש עוד הבדל ביניהם, שתענית אסתר נקבע ביום הנס, ביום ש"נקהלו לעמוד על נפשם",⁴ וכשדוחין אותה הוא בגדר דתשלומין. משא"כ בתענית בכורות שלא נקבע בזמן הנס, שהנס קרה בט"ו ניסן, ו"אי אפשר ביום טוב"⁵. היוצא מזה הוא שלכתחילה נתקן באופן של "נדחה", וכשנדחה שוב אינו בגדר תשלומין, אלא הוא כתקנתו.)

ג לכאן י"ל שהשאלה בנוגע לקטן שהגדיל בערב פסח שחל בשבת תלוי בשני אופנים אלו. שהרי המנהג הוא⁶ שהאב מתענה במקום בנו הקטן. השאלה היא האם הוא יצטרך לצום בקביעות הנ"ל.

אם אומרים שהחיוב הועבר לגמרי ליום ה', הבכור הוא עדיין קטן בשעת החיוב ואביו יצום במקומו. אבל אם אומרים שהחיוב במקומה עומדת, אין האב יכול לפטור את בנו, שהרי בשעת החיוב הוא בר חיובא. ואינו פשוט כלל שאם הקטן יתענה ביום ה' יפטר מחיובו שיהי' בשבת.

ועפ"ז צריכים אנו לומר כמו אופן הראשון, שהחיוב הועבר לגמרי, כי אם לא, יצא שכל השנים עד עתה האב פטר בנו מחיובו מצד חינוך, ומהשנה שלאח"ז הבן יתענה בעצמו, אבל השנה הזאת, השנה שבו מתחייב במצוות, הוא פטור לגמרי!

ד אבל באמת יש לומר שגם לפי אופן הב' יכול הבן לקיים חיובו: בכלל הרי קטן מחויב להתכונן לשעה שהוא יהי' בר מצוה ע"י

4 טור אורח חיים סימן תרפ"ז

5 ברכי יוסף סימן ת"ע ס"ק ז'

6 רמ"א סימן ת"ע שם. שו"ע אדה"ז סימן ת"ע סעיף ד'

שילמד ההלכות לפני כן, כך שבשעה שיתחייב כבר יהי' מוכן לקיימם. זאת אומרת שאע"פ שהוא קטן יש לו חיוב ללמוד וכו'.

ועד"ז יש לומר בעניננו שמכיון שבשעת התענית לא יוכל לצום, כי יהי' שבת, הנה כבר ביום ה' חייב הקטן לצום, לצאת מחיובו שיהי' אז.

ה מכאן לומדים הוראה בחשיבות ענין חינוך הילדים. שאם רוצים שבשעת גידולם יעבדו ה' כדבעי, צריכים להקדים ולהתכונן לזה בחינוך טוב בשעת קטנותם.

על פי ליקוטי שיחות חלק י"ז שיחת ערב פסח

היצור לחזרה

1. שאלה בנוגע לקטן שהגדיל בערב פסח שחל להיות בשבת. ב' אופנים בדחיית התענית [על פי המחלוקת בנסרים].

2. נפקא מינה אם לא התענה ביום ה', אם צריך להתענות ביום ו'.

3. רא' לכל צד: מתענית אסתר יש רא' שרק נדחית, ומזה שאין עושים סיום בשבת יש רא' שנפקע לגמרי משבת ליום ה'. [חילוק בין תענית בכורות לתענית אסתר].

4. שאלה בחיוב הקטן להתענות בקביעות זו תלוי בב' אופנים הנ"ל.

5. גם לאופן השני אפשר שיש חיוב להקטן לצאת ידי חובתו מצד חינוך.

6. הוראה בחשיבות החינוך.